

GIGANTOMACHIA PRÍRODY A KULTÚRY - EVOLUČNÁ ONTOLÓGIA Z BRNA

JOSEF ŠMAJS - JOSEF KROB: *Evoluční ontologie*. Brno, Masarykova univerzita 2003, 399 s.

Evolučná ontológia je netradičný a ambiciózny projekt dvojice brnenských filozofov - profesora Josefa Šmajsa a docenta Josefa Kroba z Masarykovej univerzity. Netradičný, pretože vedome ignoruje tradičné ontologické problémy, ako sú vzťah všeobecniny a jednotliviny, bytia a súcna, mysle a tela, a sústreďuje sa na to, čo by sme mohli zjednodušene pomenovať ako snahu ontologicky fundovať environmentálnu etiku. Ambiciózny, pretože cieľom nie je nič menšie ako využiť "vysokú úroveň filozofického zovšeobecnenia" na záchranu človeka a jeho kultúry, na záchranu všetkých vyšších foriem života (s. 241). Tento projekt celkom prirodzene prekračuje hranice ontológie tým, že zahŕňa aj evolučnú epistemológiu a environmentálnu etiku, takže by sme mali skôr hovoriť o celej evolučnej filozofii: "Predložením obrysu evoluční ontologie proto své profesionální kolegy vyzýváme k diskusi o súčasném nejhodnějším ontologickém konceptu bytí." (s. 25)

Teória evolučnej ontológie je prezentovaná ako empirická vedecká hypotéza. Autori chápu ontologické teórie ako najvšeobecnejšie testovateľné koncepcie bytia, pričom pod testovateľnosťou sa tu má na mysli "existenčné preverenie" ich pravdivosti tým, do akej miery umožnia ľudskému rodu prežiť. V tom sa evolučná ontológia opiera o filozofickú koncepciu evolučnej epistemológie, podľa ktorej poznanie tu nie je pre naše intelektuálne uspokojenie, pre hľadanie abstraktnej "pravdy", ale pre naše prežitie - pravdou je to, čo zodpovedá skutočnosti (je s ňou kompatibilné) natoľko, aby to ovplyvňovalo správanie systému tak, že sa čo možno najlepšie adaptuje na svoje prostredie a jednoducho prežije. Evolučnou epistemológiou definované poznanie prekračuje úzke hranice tradičného antropocentrického chápania poznania ako špecifickej intelektuálnej činnosti človeka.

S večne traumatizujúcim problémom pravej skutočnosti tak, ako je formulovaný v Kantovej verzii (priepasť medzi skutočnosťou-pre-nás a skutočnosťou-osebe) sa autori vysporiadajú vcelku jednoducho (čo im umožnila pragmatická evolučno-epistemologická pozícia): "Ve skutečnosti o sobě se počínají a rodí naše děti, ve skutečnosti o sobě se odehrává ontický konflikt přírodních a kulturních struktur." (s. 25) To znamená, že poznanie je buď adekvátne skutočnosti-osebe (teda skutočnosti nezávislej od poznávajúceho subjektu), alebo poznávajúci systém jednoducho neprežije a spolu s ním neprežije ani jeho poznávanie nekompatibilné so skutočnosťou-osebe.

Evolučná ontológia je predovšetkým vyvrcholením mnohoročného systematického úsilia profesora Šmajsa o ontologickú analýzu globálnej ekologickej krízy, jeho snahy vyviesť filozofiu zo vznešenej intelektuálnej izolovanosti slonovinovej veže a odvážne ju postaviť zoči voči riešeniu toho najpodstatnejšieho ľudského problému - problému jeho vlastnej existencie. Povedané Šmajsovými slovami: "V prvé řadě to, že ontologii už

nemůže jít pouze o tradiční otázku, co je bytí, nýbrž o mnohem komplikovanější problém, jaké bytí kulturním evolučním procesem vzniká, na jaké bytí se my lidé jako živé bytosti můžeme adaptovat, jaké bytí potřebujeme k tomu, abychom v něm mohli žít v souladu s vlastní konzervativní biologickou přirozeností? Za druhé, za jakých přírodních podmínek je lidská kultura dlouhodobě možná." (s. 112)

Josef Šmajš je autorem piatich zo siedmich kapitol knihy, v ktorých cizeluje, preformulováva a nanovo objasňuje mnohé z myšlienok, prezentovaných vo svojich predchádzajúcich dielach (*Kultura proti prírode*, 1994, *Ohrozená kultura*, 1995 a 1997, *Konflikt přirozené a kulturní evoluce*, 1997, *Gnoseologické implikace evoluční ontologie*, 2000 a *Drama evoluce*, 2000). Jeho mladší kolega Josef Korb je autorem dvoch veľmi zaujímavých kapitol: *Ontológia ako vzťah filozofie a fyziky* a *Ontológia ako teória diania*. Tieto sa bezprostredne hlavnou témou evolučnej ontológie nezaoberajú, aj keď celý projekt v niektorých aspektoch a detailoch dôležitým spôsobom prehľbujú a predovšetkým poukazujú na niektoré filozoficko-historické súvislosti evolučnej ontológie s filozofiou a vedou.

Hlavným motívom evolučnej ontológie je konflikt biosféry a technosféry, presnejšie, konflikt dvoch ontických poriadkov skutočnosti - poriadku prirodzeného a poriadku umelého: "Jádrém předmětu dnešní ontologie musí být tedy to, čím se tradiční ontologie nezabývala: ontický konflikt kultury s širším, starším a vůči člověku mateřským systémem přírody." (s. 40 - 41)

Na mnohých miestach je znova a znova tento konflikt zdôrazňovaný, pointou celého snaženia je snaha ho nejako principiálne riešiť, čo znamená predovšetkým pochopiť podstatu tohto konfliktu, preniknúť do jeho hlbín. Tie už nemôžu byť hlbšie než odhalené pomocou ontologickej analýzy, keďže ide o konflikt týkajúci sa podľa autorov samotných základov bytia.

"Evoluční ontologie, která se snaží být obecnou teorií tvořivé skutečnosti vůbec, tj. reflexí konfliktu kultury s přírodou, pochopitelně nejen teoretizuje, ale také hledá etiologii, diagnózu a terapii kulturou poškozeného ekosystému Země." (s. 118)

Všetka skutočnosť je tvorivá, evolučne tvorivá, čo znamená, že je výsledkom dynamického evolučného procesu, pričom súčasťou tejto skutočnosti je aj proces samotný. Čím je evolučná ontológia Šmajša a Korba charakteristická, to je proklamovaná a dôsledne realizovaná snaha vysvetľovať evolučnú tvorivosť skutočnosti nie v mystických a teologických, ale vo vedeckých pojmoch. Evolučná tvorivosť, ako o nej hovoria, nie je modernou verziou Bergsonovej "évolution créatrice" ani procesom smerovania k Chardinovmu bodu "Omega". Autori sa snažia dôsledne držať vedeckého empirického prístupu a úspešne sa bránia pokúšeniam sklzuť do filozoficko-teologického-mystických úvah. Jeden z centrálnych pojmov, ktorý používa ich evolučná ontológia, nie je bergsonovský "élan vital", ale prigoginovská "disipatívna štruktúra". Fakt, že autori považujú ontológiu za formu zovšeobecnenej prírodovedy (a predovšetkým fyziky a biológie), ich vedie k tomu, že namiesto tradičných filozofických pojmov pracujú s pojmami vedeckými, predovšetkým s pojmami nerovnovážnej termodynamiky a modernej evolučnej biológie. Robia to s takou samozrejmosťou, akoby pojmológia týchto vedeckých disciplín bola bežnou súčasťou filozofického slovníka - žiaľ, nie je (hoci niet pochyb, že by mala byť), a to nepochybne povedie k sťaženej

komunikácii ich diela s filozoficky a humanitne orientovanými čitateľmi. Preto by určite nezaškodilo pre budúcnosť zaradiť na koniec knihy podrobný slovníček pojmov, a to ako vedeckých (napr. disipatívna štruktúra, entropia, systém), tak aj a predovšetkým nových a špecifických pojmov evolučnej ontológie (ako napr. rozmanité formy informácie - disponibilná kultúrna informácia, prirodzená sémantická informácia, ekologická sociokultúrna informácia, epigenetická sociokultúrna informácia, implikátny kultúrny a prírodný poriadok, algoritmicke zhustená štruktúra, pamäťová štruktúra, technický fenotyp a technický genóm atď.). Kniha predpokladá slušne prirodovedne vzdelaného čitateľa, je písaná skôr analyticky než didakticky, a preto hrozí, že mnohé nové termíny evolučnej ontológie, ktoré majú presne vymedzený význam, budú pochopené len na úrovni povrchných metafor.

Jadrom evolučnej ontológie je analýza antagonistického vzťahu medzi dvoma kategóriami súcien (disipatívnych štruktúr), reprezentujúcich dva principiálne rozdielne poriadky skutočnosti - prirodzený a umelý.

Medzi prírodou a kultúrou sa odohráva existenčná dráma: prirodzená ontotvorná aktivita prírody je ničená umelou ontotvornou aktivitou kultúry. Touto ontickou drámou, ktorá je vlastne drámou evolučného procesu ako takého (pripomeňme titul jednej zo Šmajsových kníh - *Drama evoluce*), evoluční ontológovia oživujú archetypálnu filozofickú spomienku na "boj gigantov o súcnosť". Už Heidegger sa sťažuje (v úvode *Bytia a času*), že filozofi si ušetrili námahu znovu oživovať túto "gigantomachia peri tés úsiás." Šmajš s Krobom Heideggerovu výzvu prijímajú, aj keď vôbec na Heideggerovo riešenie nenadväzujú, skôr ho kritizujú - ako jeden z mnohých príkladov filozofického antropocentrizmu. Preto sú tradičné ontológie zlým východiskom pre analýzu spomínanej evolučnej drámy: "Jádrom predmetu dnešnej ontologie musí byť tedy to, čím se tradiční ontologie nezabývala: ontický konflikt kultury s širším, starším a vůči člověku mateřským systémem přírody." (40 - 41)

Aby antagonistický vzťah medzi prírodou a kultúrou mohol byť odhalený, musel Šmajš urobiť odvážny filozofický krok - nie nepodobný kedysi toľko kritizovanému kroku Marxovmu - a postaviť kultúru "z hlavy na nohy". Kultúra je tradične chápaná (až karteziánsky radikálne) ako absolútne opozitum k látke, ako niečo bez nárokov na priestor, ako výsostne duchovná entita. Ibaže kultúrou sú aj kultúrne produkty v tom najvšobecnejšom význame tohto slova. A tie majú nielen časovú, ale aj priestorovú dimenziu. Sú to hmotné kultúrne artefakty, ktoré ako hmotné štruktúry zaberajú v priestore miesto a na ich vznik a udržanie je okrem látky potrebná aj disipácia energie - tak, ako je to u spontánne vzniknutých prírodných disipatívnych štruktúr, ku ktorým patria predovšetkým živé organizmy, ale aj celé ekosystémy.

Máme tu pred sebou sebou dva typy disipatívnych štruktúr - prírodné a kultúrne, pričom obe potrebujú na svoju existenciu priestor, látku a energiu. Ten istý značne limitovaný priestor našej planéty (priestor Vesmíru prakticky neprichádza do úvahy) a tú istú látku (ako Šmajš s obľubou hovorí, príroda i kultúra pečú svoje výtvary z tej istej múky).

Kultúra je disipatívnou štruktúrou a ako každá disipatívna štruktúra na svoje zachovanie a svoju ďalšiu transformáciu potrebuje neustály prísun látky a energie z prostredia, nehovoriac o tom, že svojou existenciou zaberá priestor. A to všetko sa nedeje

v nejakom prázdnom priestore, nejakom existenčnom vákuu, ale v priestore už zabývanom inými disipatívnymi štruktúrami, ktoré vznikli oveľa skôr. V dôsledku toho umelé disipatívne štruktúry vytvárané človekom nielenže vytesňujú prirodzené disipatívne štruktúry, ale oberajú ich aj o prísun látky a energie. Biosféra a technosféra sú ako dva konkurenčné biologické druhy, ktoré medzi sebou bojujú o tú istú ekologickú niku.

Bolo by však omylom považovať oba ontické poriadky za rovnocenné - nie sú od seba úplne nezávislé, existencia jedného z nich - kultúry v konečnom dôsledku závisí od existencie prvého - prírody. Evolučný súboj, ktorý sa tu odohráva, je skôr koevolúciou parazita (kultúry) a jeho hostiteľa (prírody). Optimom je, samozrejme, situácia rovnováhy medzi hosťiteľom a parazitom. A to je vlastne nádej, ktorú v sebe evolučná ontológia uchováva - že je možné takúto rovnováhu medzi kultúrou a prírodou, medzi biosférou a technosférou dosiahnuť. Takto sa ontologicky funduje program pre budúcu komplexnú environmentálnu etiku - pretože z evolučno-ekologického hľadiska v tejto koevolúcii hosťiteľa a parazita je na ťahu parazit. Parazit, teda kultúra, musí zmeniť nastavenie svojich parazitických ekologických parametrov tak, aby svojho hosťiteľa "neuštvala", pretože to je slepá ulička jej vlastnej existencie - spolu so zánikom hosťiteľa zaniká prirodzene aj parazit.

A teraz metaforu hosťiteľ-parazit musíme trochu spresniť: hosťiteľom nie je príroda, resp. biosféra ako taká, ale jej určitá dynamická rovnováha zaisťujúca existenciu ľudskému rodu ako jednému z viacerých biologických druhov. Porušenie tejto dynamickej rovnováhy parazitickou činnosťou kultúry povedie k zrušeniu tohto rovnovážneho stavu, ku vzniku iného rovnovážneho stavu, ktorý však už vôbec nemusí byť pre kultúru pohostinný. Príroda, aj keď v inej podobe, síce prežije, kultúra však zahynie. Takto asymetricky vníma Šmajš ontický vzťah medzi dvoma poriadkami skutočnosti, čo ho aj viedlo k provokatívnemu a na prvý pohľad paradoxnému názvu jedného z jeho diel - *Ohrozená kultúra*.

Zastavme sa na chvíľu pri myšlienke tejto ontickej asymetrie dvoch ontických poriadkov skutočnosti. Ide skutočne o charakteristický rys ich vzťahu, alebo ide skôr o zovšeobecnenie aktuálneho stavu? Musíme len súhlasiť s tvrdením, že kultúra dnešnej globálnej postindustriálnej spoločnosti je moloch, ktorého sme stvorili a ktorý požíra limitované zdroje látky a energie na tejto planéte do takej miery, že to ohrozuje existenciu všetkého živého. Najsmutnejšie na celej tejto záležitosti je to, že nebude ľahké, ak je to vôbec možné, tohto molocha skrotiť a zabrániť tak katastrofe.

Dávny mýtus, ktorý nám zrejme napadne pri týchto slovách, je pražský mýtus o Golemovi. Golem v najbežnejšej interpretácii symbolizuje technosféru - umelú ontickú štruktúru (pripomeňme len, že na kultúrne artefakty sa používa tá istá prirodzená "múka hviezd", "hlina", z ktorej boli spontánne a dlhodobou evolúciou vytvorené štruktúry prirodzené), ktorá bola pôvodne vytvorená na to, aby slúžila človeku. No spontánne sa vymyká spod kontroly a stáva sa molochom ohrozujúcim život svojho tvorcu.

Šmajš vychádza zo zásadnej ontickej asymetrie medzi poriadkom prirodzeným a poriadkom kultúrnym. Podľa Šmajša sa môžeme o nej presvedčiť jednoduchým myšlienkovým experimentom - predstavme si, čo bez čoho dokáže existovať. Dokáže existovať príroda bez človeka? Dokáže. A dokáže existovať človek bez prírody? Šmajš

odpovedá, že nedokáže. Môžeme s ním určite súhlasiť, ak si predstavíme súčasný stav či najbližšiu budúcnosť. Ale vo vzdialenej budúcnosti? Predstava našej planéty bez biosféry vrátane mikróbov, teda predstava dokonale sterilnej planéty tvorenej len abiotickými prirodzenými štruktúrami, technosférou a človekom však nie je celkom nereálna a pod vplyvom rôznych post-apokalyptických umeleckých sci-fi diel získava celkom jasné kontúry. A môžeme ísť ešte o krok ďalej a predstaviť si našu planétu obývanú len abiotickými disipatívnymi štruktúrami a disipatívnymi štruktúrami umelými, existujúcimi a transformujúcimi sa bez toho, aby na to potrebovali človeka - ten by pokojne mohol vyhynúť, ale jeho technokultúra by mohla naďalej spolu s abiotickým svetom existovať v akejsi novej dynamickej rovnováhe.

Až pri tomto kroku sa podľa mňa zjavuje antropocentrizmus úplne - pretože evolučná ontológia koniec koncov smeruje zase len k tomu, aby sme boli voči prírode ohľaduplnejší a šetrnejší nie kvôli nej samotnej, nie preto, aby sme ju zachránili pre ňu samotnú, ale preto, aby sme predovšetkým zachránili jeden biologický druh - seba. Hoci sa v knihe na viacerých miestach dočítame, že ochrana prirodzenej biotickej informácie, prirodzenej pamäti, sa má stať hodnotou osebe, v podstate je jej hodnota ešte stále zakotvená antropocentristicky - stratou biodiverzity utrpí podstatným spôsobom ľudské poznávanie, ako aj psychický rozvoj človeka, upozorňujú autori evolučnej ontológie. Samozrejme, cynicky bude vyznievať konštatovanie, že samoreprodukujúcim sa robotom môžu tieto hodnoty byť ukradnuté.

Vráťme sa však k etickej dimenzii evolučnej ontológie - k nastaveniu vzťahu medzi hostiteľskou prírodou a parazitujúcou kultúrou, pri ktorom vznikne koevolučná rovnováha. Predovšetkým je to zmiernenie tempa, rýchlosti a rozsahu ofenzívnej adaptívnej stratégie kultúry. Kvalitu samotnú - ofenzívnosť - zrejme nemožno zmeniť - človek ju zdieľa so všetkými živými organizmami a má ju zakódovanú vo svojom genóme, vo svojej apriórnej pamäti.

Žiaľ, všetci vieme, že nebude jednoduché, ak to vôbec bude možné, zmeniť kvantitu - spomaliť ono sebevražedné a stále narastajúce tempo globalizácie -, vymaniť sa z pozitívnej spätnej väzby ženucej nás k zániku. Hodnota únosnosti je daná vnútornými samoregulačnými mechanizmami biosféry. Kým v minulosti kultúrna aktivita lovecko-zberačskej a agrikultúrnej spoločnosti nemohla ohroziť prírodu, pretože príroda je schopná sa do určitej miery vyrovnáť s vonkajšími zásahmi a rozsiahle prirodzené ekosystémy sú vzhľadom na inštrumentálnu aktivitu nevelkej ľudskej populácie dostatočne elastické. Lenže priemyslová spoločnosť zakladá tendencie, ktoré už dokážu prírodu ohroziť. To sa plne prejavuje v štádiu fyzickej globalizácie ľudskej kultúry - látkového, energetického a informačného prepojenia predtým izolovaných regiónov. Šmajsovými slovami, kultúrny systém nastavený na zisk a trhové vzťahy vedie k tvorbe kultúrnych štruktúr, ktoré primárne nezaisťujú ľudské prežitie. Tak sa pôvodný význam kultúry obrátil vo svojej podstate o 180 stupňov. Pôvodne tu kultúrne štruktúry boli práve na to, aby zaistili ľudskému rodu prežitie. Kultúrna štruktúra, akýsi virtuálny fenotyp, je rovnako predmetom prírodného výberu ako reálny fenotyp - ich spoločným rysom je zvyšovať schopnosť prežitia a reprodukcie. Prekročením určitej kvantitatívnej miery sa však dostáva tento virtuálny fenotyp do rozporu so svojimi pôvodnými cieľmi.

Je vôbec nejaké východisko? Podľa Šmajsa bude potrebné prebudovať celú kultúru na biotických princípoch - vytvoriť biofilnú kultúru. Nesmieme zabúdať, že ani podľa autorov to nie je definitívny recept. Je to len návrh, hypotéza. Predovšetkým treba zmeniť to, čo nazývajú vnútorná pamäť kultúry ("kultúrny genóm"). Hlavný motor zmeny autori vidia v osвете - v presvedčení spoločnosti ako celku (tá potom vytvorí tlak na politikov), a zvlášť presvedčení elít spoločnosti - najmä technickej elity, ktorá konceptuálne technosféru vytvára: "A pretože súčasne není možné zmeniť lidskou přirozenost, je vedle uvážlivé biologizace vzdělávacího systému těsná spolupráce filosofie, vědy a politiky patrně jedinou nadějí na zahájení procesu systémové ekologické transformace kultury." (s. 284)

Autori si uvedomujú, že nestačí zmeniť kultúru zmeniť len na povrchu, zmeniť to, čo nazývajú "fenotypom" kultúry, že potrebná je predovšetkým zmena "genotypu" kultúry - ale genotyp tu znamená akési filozofické jadro kultúry. Môžeme sa spolu so Šmajsovým poukazom na Hansa Jonasa spýtať, či je to takáto transformácia možná znovuzavedením kategórie posvätného, ktorá by skrotila globálneho techno-kultúrneho molocha. Šmajš v sebe nezaprie dušu racionálneho inžiniera, riešenie nevidí v obnove mystických a náboženských kategórií, ale v definovaní praktických, až technických pravidel - to všetko v rámci kategórie biofilnej kultúry - tá nemá ani religiózny, ani mystický obsah. Otázka, ktorú treba zodpovedať, znie: Nie je to len ďalšia spoločenská utópia?

Keď Šmajš hovorí o "štátnej oficiálnej politike", prichádzajúcej s jasnou a pre občanov zrozumiteľnou víziou dlhodobej biofilnej kultúry, nie je to rovnako utopická vízia, s akou prichádzali socialisti, keď chceli transformovať kapitalistickú ekonomiku, prinášajúcu súkromný zisk, na humánnu ekonomiku, prinášajúcu celospoločenské blaho? Nie je výzva "skončiť živelnou fází protipřirodní kulturní evoluce vůbec, zahájit etapu kulturní evoluce pro přirodní, biofilně anticipativní" (s. 286) rovnako utopická, ako bola snaha nahradit' živelnosť voľného trhu reguláciou výroby, anticipujúcou prospech celej spoločnosti? Nestávajú sa tu autori evolučnej ontológie obeťou dávnej ilúzie mnohých veľkých filozofov vrátane Platóna, keď uvažujú o iniciatívnej úlohe filozofie, ba dokonca jej jadra - ontológie? Romanticky znejúca výzva, že "nelze si patrně představit vzněšenější úkol pro filosofickou ontologii, než spolu s vědami, etikou, právem a politikou intelektuálně připravovat nevratnou perspektivní změnu: záchranu a hodnotovou rehabilitaci přirozené uspořádanosti planety" (s. 286), môže viesť k novému formulovaniu ontologických problémov, ale pochybujem o tom, že sa stane dominantnou témou vo filozofii. Kým na jednej strane v mnohom súhlasím s precíznou a novátorskou analýzou ekologickej krízy autorov evolučnej ontológie, zostávam veľmi skeptický k predloženým návrhom reálnosti uskutočnenia biofilnej transformácie kultúry.

Domnievam sa, že pokiaľ k biofilnej zmene vôbec dôjde, pôjde o proces veľmi pozvoľný, pôjde o postupnú akumuláciu čiastkových malých zmien, ktoré sa budú diať vždy len do tej miery, do akej k nim bude spoločnosť dotlačená existenčnými dôvodmi. Ani v budúcnosti sa podľa mňa nepodarí presadiť a uviesť do života "anticipatívne biofilné zmeny" kultúry v mene akýchkoľvek hodnôt, pokiaľ si budú vyžadovať od jednotlivcov väčšie bezprostredné obeť. To, čím by sa podľa mňa mala evolučná ontológia, resp. filozofia obohatiť, je evolučná psychológia. Tá odhaľuje ľudskú podstatu ako

výsledok biologickej evolúcie. Emocionálna zložka našej mysle je dizajnovaná tak, aby preferovala krátkodobé zisky, a to aj napriek tomu, že môžu viesť v dlhodobej perspektíve k zániku celého biologického druhu. Je to dôsledok mechanizmov darvinistickej evolúcie, ktorá nedokáže pracovať s perspektívou prospechu pre druh (ide o tzv. omyl skupinového výberu - group selection fallacy), pokiaľ ten nie je výsledkom bezprostredného prospechu pre jednotlivca (resp. jeho génov). V omyle skupinového výberu spočíva pravdepodobne tragédia všetkých utopických vízií usilujúcich sa vytvoriť spoločnosti, ktoré by transcendovali ľudský egoizmus. Výstižne to vyjadrila profesorka ekológie zdrojov Bobbi S. Lowová z Michiganskej univerzity spolu s Joelom Heinenom: "Ochranárske filozofie spoléhajúce sa na neurčité a rozptýlené dobro celku jsou pravděpodobně odsouzeny k neúspěchu pokaždé, kdy z ochranářských snah neplyne jasný zisk pro jedince nebo příbuzenskou skupinu. Rádi bychom se mylili, pravděpodobně však máme pravdu." (citované podľa [1], 235 - 236)

Pochopiteľne, je otázne, či si ľudstvo môže dovoliť riešiť krízu svojej existencie cestou pomalejšej evolúcie. Odpoveď autorov evolučnej ontológie poznáme: Nemôže.

Evolučná ontológia z dielne brnenských filozofov predstavuje veľmi originálny pokus, ako premyslieť ontologické základy, z ktorých vyrastá existenčná kríza ľudského rodu, ktorý súčasne naznačuje možnosti riešenia. Ostáva nám len dúfať, že napriek svojmu skôr prírodovedeckému než filozofickému diskurzu si tento pozoruhodný projekt nájde medzi filozofmi svojich priaznivcov.

LITERATÚRA

- [1] RIDLEY, M.: *Původ cnosti - O evolučních základech a zákonitostech nesobeckého jednání člověka*. Praha, Portál 2000.

doc. PhDr. Peter Sýkora, CSc.
Centrum európskych štúdií
Fakulta sociálnych a ekonomických vied UK
Bratislava
SR
e-mail: psykora@fmph.uniba.sk